

Fastholdelse og frafald. Forskningsresultater som afsæt for nytænkning

Onsdag d. 18. april 2012 kl. 12.00 – torsdag d. 19. april kl. 15.00
på LO-Skolen i Helsingør

På denne netværkskonference formidles resultater fra det fireårige forskningsprojekt "Fastholdelse af erhvervsskoleelever i det danske erhvervsuddannelsessystem". Det sker i tæt dialog med praksis – lærere, elever, ledere og andre aktører. Konferencen lægger op til debat om og ideer til, hvad der nu bør gøres!

Knap 40 % af de unge, der starter i "verdens bedste erhvervsuddannelsessystem" gør ikke deres uddannelse færdig. Hvordan kan det være?

For at komme nærmere et svar på dette spørgsmål, bevilgede Det Strategiske Forskningsråd i 2009 en stor pose penge til at knække koden omkring det 'Frafald og fastholdelse af elever i erhvervsuddannelserne'. En gruppe forskere gik sammen om et nytænkende projektdesign, der kobler metode, viden og erfaringer fra flere fagområder i en dybdegående undersøgelse af den i forvejen velkendte og påtrængende problemstilling. Denne konference tager begge dage afsæt i projektet, og både forskere og praktikere vil kunne opleve en række spændende indlæg, der formidler de seneste og mest centrale resultater. I workshopperne vil der blive god plads til at drøfte de mange erfaringer relateret til teori og praksis, til at overveje, om der findes nye måder at gøre tingene på og til give bud på, hvordan det i givet fald skal lade sig praktisere. Konferencen afrundes med en paneldebat, hvor en række centrale aktører deltager.

Konferencen henvender sig til alle interessenter på erhvervsuddannelsesområdet.

Program 18. april:

11.00 – 11.55: Ankomst, indskrivning og indlogering

12.00 – 12.05: Velkomst

12.05 – 13.00: *Frafald og fastholdelse fra elevernes perspektiv*

Lektor Christian Helms Jørgensen, RUC, lektor Peter Koudahl, DPU, professor Klaus Nielsen, Aarhus Universitet og professor Lene Tanggaard, Aalborg Universitet

Forskningsprojektet 'Frafald og fastholdelse af elever i erhvervsuddannelserne' har haft til formål at pege på, hvilke tiltag på erhvervsskolerne, der kan medvirke til at øge fastholdelsen af eleverne. Denne problematik er blevet undersøgt med både kvantitative og kvalitative tilgange. Kombinationen af flere tilgange er unik inden for forskningen i frafald i erhvervsuddannelserne. I den indledende del af dette oplæg, vil vi give et overblik over projektet og præcisere, hvordan det i praksis er gennemført.

I den anden del af oplægget fremlægges resultater fra en interviewundersøgelse, hvori der indgik 114 elever fra otte forskellige erhvervsskoler fra en række forskellige indgange. De foreløbige resultater peger på, at eleverne kommer med meget forskellige skoleerfaringer,

og generelt oplever erhvervsskoleundervisningen som positivt anderledes sammenlignet med det, som de har oplevet tidligere. Endvidere fremhæves det, at eleverne oplever, at underviserne er fagligt dygtige, men ofte fraværende i undervisningen. Manglende praktikpladser opleves af eleverne som et stort problem, og der er tendenser til, at den sociale interaktion mellem eleverne er med til at forstærke eks- og inklusionsprocesser. Disse resultater og mange flere vil blive fremlagt og gjort til genstand for diskussion i forhold til frafaldsproblematikken.

13.00 – 14.10: Frokost

14.15 – 15.00: *Mønsterbrydning og fastholdelse*

Direktør Eva Hofman-Bang, CPH WEST

På CPH WEST rekrutterer vi på vores erhvervsuddannelser – især i Ishøj og Ballerup – fra områder, hvor eleverne i stor udstrækning kommer fra uddannelsesfremmede miljøer, og hvor karaktergennemsnittet på afgangseleverne i folkeskolen er det laveste i regionen. At fastholde elever kræver grundig analyse, hårdt arbejde og stort engagement. Heldigvis er det lykkedes at nedbringe frafaldet på grundforløbene betydeligt i de seneste år.

15.00 – 15.30: Pause (kaffe/te)

15.30 – 17.00: *Seks tematiserede workshops*

1. Individualisme og junglelov

Professor Lene Tanggaard, Aalborg Universitet og konsulent Morten Smistrup, LO

Dette oplæg sætter fokus på frafald set fra elevernes eget perspektiv. Med eksempler fra elevinterviews identificeres dels en dominerende individualisme blandt de unge, der bl.a. udmønter sig i en "ansvar for eget frafald-diskurs" hos de unge, og dels de junglelovstendenser, der viser sig, når de unge skal søge en praktikplads. Begrundelserne for eksistensen af disse diskurser analyseres, og det diskuteres, hvordan frafald både foranlediger og skaber disse diskurser. Samtidig fremhæves mulighederne i mere kollektive og systembaserede frafaldsinitiativer.

2. Er fagligheden i vinkel, når kompetencemålene er nået?

Ph.d.-studerende Louise Hvitved, DPU og faglærer Brian Nymann Jensen, Silkeborg Tekniske Skole

Hvad skal en erhvervsskoleelev præstere i undervisningen? Det er undersøgt på tværs af tre uddannelser, nemlig frisør, bygningsmaler og automekaniker. Det bliver specificeret, hvad der er særegent for det enkelte fag for at blive anerkendt som fagperson. I denne sammenhæng er der et fokus på inklusion og eksklusion af elever som følge af faglighed. Faglighed forstås bredt, idet den dels omfatter kompetencemålene, som de kommer til udtryk i bekendtgørelsen, og dels de normer, der fungerer i et fagligt fællesskab.

3. Erhvervsskolelæreres håndtering af uddannelsesmæssige dilemmaer

Professor Klaus Nielsen og ph.d.-stipendiat Charlotte Jonasson, Aarhus Universitet og kvalitetschef Niels Nygaard, Silkeborg Tekniske Skole

Oplægget tager udgangspunkt i forskningsprojektet om "Frafald og fastholdelse i erhvervsuddannelserne", hvor resultater fra den kvalitative del af projektet viser, at erhvervsskolelærerne i hverdagen står i et dilemma mellem at sikre, at eleverne får et højt fagligt udbytte på den ene side, og på den anden side skal sikre at så mange elever som muligt gennemfører en uddannelse. Dette dilemma viser sig ikke kun i lærernes hverdag, men det er også forankret i OECD-landenes uddannelsespolitikker, hvor både en høj uddannelsesmæssig

kvalitet og en stor elevgennemførelsesprocent er højt prioriterede i lyset af den globale konkurrence. I workshoppen vil der blive givet eksempler på, hvordan dette uddannelsesmæssige dilemma udmønter sig i forskellige former for undervisningsstrategier, og der vil blive lagt op til diskussion om emnet i forhold til frafaldsproblematikken.

4. Køn og kønnede praktikker i praktik på SOSU-uddannelserne

Ph.d.-studerende Lene Ingemann, RUC og praktikkoordinator Verner Sønderby, SOSU Aarhus

Med et empirisk afsæt i interviews med informanter fra social- og sundhedshjælperuddannelsen samt observationsstudier på plejehjem, følges det, hvorfor det for visse elever giver mening at være på en bestemt uddannelse, mens det for andre ikke er det rigtige match. Der spørges specifikt til implikationen af køn og dens praksisformer, eller med andre ord hvorledes køn som en virksom organisering af mentale og fysiske strukturer, sætter sig igennem, med bl.a. kønnede arbejdsdelinger og kønnede forventninger, og har betydning for gennemførelse af en uddannelse, der rekrutterer få mænd og mange kvinder, og som historisk set er feminint reproduceret med typiske kvindelige gøremål.

5. Motivation og 'ansvar for egen læring'

Ph.d.-stipendiat Peder Hjort-Madsen, RUC og hg-lærer Per Kjeldgaard Mortensen, CELF

En undersøgelse fra Ugebrevet A4 (15.02.12) viser, at mange erhvervsskolelærere er frustrerede over elevernes manglende motivation til at deltage i undervisningen og gennemføre deres uddannelse. Et centralt spørgsmål er derfor: Hvordan motiverer jeg eleverne og hvordan får jeg dem til at indse, at de skal tage ansvar for deres egen uddannelse og læring? Set med elevernes øjne er det imidlertid ikke udelukkende et spørgsmål om at tage sig sammen. De fleste elever siger om deres egen indsats, at de nok burde være mere flittige – de er det bare ikke. Men hvorfor egentlig ikke, når nu de selv er opmærksomme på problemet?

Via forskellige elevfortællinger om ansvarlighed og motivation vil vi i denne workshop lægge op til diskussion af følgende to problemstillinger: Hvordan ser eleverne på deres eget ansvar for at få en uddannelse (hvad skaber mening i forhold til at gennemføre en uddannelse) og hvordan kan man som lærer håndtere elevernes manglende motivation og manglende ansvarlighed?

Vi planlægger at have elevdeltagelse i denne workshop.

6. Lærere og elever i krydspres – EUD mellem uddannelse og fastholdelse

Ph.d.-stipendiat Arnt Vestergaard Louw, DPU og faglærer Erik Larsen, Selandia

To centrale opgaver påhviler EUD i dag: sikringen af 95 %-målsætningen og sikringen af kvalificeret erhvervsfaglig arbejdskraft til arbejdsmarkedet. Disse to opgaver lander i det daglige på lærernes bord og det sætter sig igennem som et krydspres, som både har betydning for lærerne og for elevernes (u)mulighedsrum for at være lærere og elever på EUD. Med udgangspunkt i det daglige praktiske samspil mellem elever og lærere, ridses nogle praktiske dilemmaer op til diskussion.

18.00 – 19.00 Organiseret netværkstid

19.00 – 20.30: Middag

Program 19. april:

07.30 – 09.00: Morgenmad

09.15 – 10.00: *Social arv og frafald: kan erhvervsskolerne gøre noget ved det?*
Forskningsleder Torben Pilegaard Jensen, AKF

Social arv og frafald: kritik af begrebet social arv, hvilke baggrundskarakteristika har betydning for risikoen for at falde fra og hvor meget; hvor meget kan vi med dem "forklare" frafaldet på erhvervsskolerne: er erhvervsskolerne lige gode når der tages højde for elevsammensætningen? Og hvad gør "de gode skoler" for at fastholde eleverne?

10.00 – 11.30: *Seks tematiserede workshops*

7. Niveaudelte grundforløb – løsning på eller årsag til frafald?

Lektor Christian Helms Jørgensen, RUC og faglærer Rolf Ingvardson, Erhvervsskolen Nordsjælland

Siden 2007 har erhvervsskolerne skullet oprette grundforløbspakker for at tilgodese forskellige elevers forudsætninger og for at skabe faste sociale rammer for undervisningen – og dermed bidrage til at flere elever gennemfører grundforløbet. Undervisningen på disse grundforløb kan bedre skræddersys til elevernes individuelle behov og sikre, at især de mest uafklarede elever kan fastholdes. Vores interviews har vist, at det virker godt for nogle elever, men også, at niveaudelingen kan have nogle utilsigtede virkninger, som modvirker formålet om fastholdelse, nemlig stigmatisering, negativ peer effekt og demotivation. I workshoppen vil vi diskutere, hvordan skolerne kan opnå de positive effekter af grundforløbspakkerne uden at de negative følger med.

8. Grundforløbsmodeller og disses virkning på fastholdelse

Professor Martin D. Munk og forsker Lars Bohn, Aalborg Universitet, Center for Mobilitetsforskning og faglærer NN

Erhvervsskolerne har realiseret 2007-reformens krav om "særligt tilrettelagte forløb" – de såkaldte grundforløbspakker – på vidt forskellige måder. Nogle skoler har søgt at skabe trygge rammer og gode muligheder for at frafaldstruede elever kan modtage særlig støtte ved at niveaudele holdene. Andre steder har man prioriteret muligheden for, at frafaldstruede elever kan blive fagligt og adfærdsmæssigt inspireret af dygtigere elever med en mere hensigtsmæssig studieadfærd. Fælles for alle modeller er alene, at eleverne kan bruge længere tid på grundforløbet, hvis de vil. På workshoppen vil vi præsentere og diskutere de foreløbige resultater af vores undersøgelse af de forskellige grundforløbspakker og deres mulige virkning på frafald. Samtidig lægges op til en diskussion af, hvilke aspekter af grundforløbspakkernes indretning, man med fordel kunne undersøge nærmere.

9. Evaluering af praktisk erkendelse i erhvervsfaglig uddannelse

Postdoc-stipendiat Nanna Friche, RUC og faglærer Dorthe Conrad, Københavns Tekniske Skole

Der kan iagttages en paradoksal tendens til, at jo mere vi insisterer på, at læring er af det gode, er for alle og skal finde sted livet igennem, desto smallere fremstår vores begreb om netop læring. Vi skal lære at lære, men det er kun den akademiske, teoretiske viden, der tæller, når vi evaluerer. Den praktiske erkendelse overses, fordi vi ikke har metoderne til at måle den. Der er derfor behov for at gentænke måden, hvorpå vi evaluerer elevers læring i erhvervsfaglig uddannelse. Det vil øge chancerne for, at flere unge oplever den anerkendelse, der gør en ungdomsuddannelse attraktiv og 95%-målet muligt at indfri. Med empiri-

ske eksempler fra uddannelserne til kok og tandklinikassistent viser oplægget, hvordan faglæreres insistens på refleksivitet ved evaluering af elevers læring virker promoverende for en teoretisk viden. Herfra diskuteres mulighederne for at styrke evalueringen af elevers praktiske erkendelse.

10. *Hvordan håndterer lærere på erhvervsskolerne kravene om, at alle skal gennemføre en ungdomsuddannelse?*

Lektor Peter Koudahl, DPU og faglærer John Hygild Andersen, Selandia

95 %-målsætningen har betydet, at elevsammensætningen har ændret sig og at nye grupper af unge er begyndt at befolke erhvervsuddannelserne. Det har givet lærerne nye udfordringer og nye arbejdsopgaver, der ikke nødvendigvis er direkte relateret til 'undervisning'. Samtidig betyder situationen på praktikpladsmarkedet, at lærerne ved, at en stor andel af de elever, der begynder et grundforløb, efter al sandsynlighed ikke kan få en praktikplads. Det sætter lærerne i nogle dilemmaer. Hvordan kan man sikre, at alle elever skal med, når der samtidig skal sorteres blandt eleverne, fordi der ikke er praktikpladser nok? Forskellige lærere har forskellige strategier...

11. *Drenge i gråzonen*

Lektor Michael Svendsen Pedersen, RUC og faglærer fra teknisk skole

Projektet "Drenge i gråzonen" drejer sig om at afprøve seks konkrete anbefalinger til fastholdelse af etniske minoritetsdrenge i erhvervsuddannelse. Anbefalingerne er: Fokusér på drengenes ressourcer, styrk det praksisnære, vær en positiv rollemodel, styrk den faglige identitet, styrk studiekompetencen, brug positive fortællinger.

Projektet bliver gennemført som et forskningsbaseret udviklingsprojekt på en handelsskole og to tekniske skoler. I fællesskab udvikler forskere og lærere en række pædagogiske eksperimenter som bliver afprøvet i praksis, hvorefter erfaringerne bliver diskuteret og perspektiveret. Desuden bliver der lavet interviews med eleverne for at få indsigt i deres liv og uddannelseserfaringer.

De foreløbige resultater har vist:

1. hvordan en lærergruppe kan udvikle nye forståelser af deres egen pædagogik, faglighed og de institutionelle rammer for deres lærerarbejde;
2. hvordan elevernes læringsmuligheder er bestemt af den læringskultur, de deltager i og deres livshistoriske baggrund
3. hvordan lærernes forståelse af deres fag og faglighed er afgørende for elevernes inklusion.

De konkrete anbefalinger til fastholdelse må derfor sættes ind i en helhedsorienteret (erhvervs)faglig og læringskulturel sammenhæng.

Projektet er finansieret af Fastholdelseskaravanen.

12. *Fastholdelsesinitiativer og interventioner – virker de?*

Professor Klaus Nielsen og ph.d.-stipendiat Lisbeth Grønborg, Aarhus Universitet. Faglærer fra teknisk skole

Med afsæt i dominerende teorier om frafald gennemgås hvordan fastholdelsesinitiativer ofte baseres på funktionalistisk og lineær tænkning, der ikke stemmer overens med elevernes hverdagsliv i skolerne. Hvad er vigtigt at være opmærksom på for at få handleplaner og fastholdelsesinitiativer til at lykkes?

11.30 – 12.00: *Strategier for kommende forskningsprojekter*

Professor Klaus Nielsen, Aarhus Universitet

Vi er kommet en del af vejen med at afdække nogle af grundene til, at eleverne falder fra i det danske erhvervsuddannelsessystem, men i hvilken retning skal forskningen i frafald bevæge sig og hvilke problemer står endnu uløste tilbage? I dette oplæg vil der blive lagt op til en diskussion af, hvordan forskere og praktikere kan videreudvikle deres samarbejde. En af de muligheder, der kunne være et næste skridt kunne være at arbejde mere direkte med interventionsforskning. I den forbindelse vil der blive givet en kort oversigt over nogle af de strategier som den internationale interventionsforskning i frafald har benyttet sig af og på den baggrund vil der blive lagt op til diskussion.

12.00 – 13.00: Frokost

13.00 – 13.30: *Opsamling fra begge dage og forberedelse af spørgsmål til panel*

13.30 – 15.00: *Paneloplæg og debat: hvad er der brug for i fremtiden? Inspiration til nytænkning*

Paneldeltagere:

Chefkonsulent Simon Neergaard-Holm, DA

Konsulent Morten Smistrup, LO

Formand Søren Hoppe, HL

Formand Hanne Pontoppidan, Uddannelsesforbundet

Direktør Eva Hofman-Bang, CPH WEST

Chefkonsulent Vibe Aarkrog, Ministeriet for Børn og Undervisning

Formand Tatiana Schwartz, Landssammenslutningen af Handelsskoleelever

Professor Lene Tanggaard, Aalborg Universitet

Praktiske oplysninger:

Tilmelding kan ske her: <http://metropol.registrering.nu>

Tilmelding **senest d. 16. marts**

Pris for hele arrangementet inkl. forplejning og overnatning: 3.495 kr.
Pris uden overnatning: 2.595 kr. Afmelding efter 30. marts medfører fuld betaling.

[Information om LO-Skolen](#)

Yderligere info fås hos Lisbeth Magnussen, NCE, Metropol
limg@phmetropol.dk, tlf. direkte 7248 7021

www.forsker-praktiker.delud.dk